

TRANSPORT VA TURIZM OBYEKTLARIDA SODIR ETILAYOTGAN JINOYATLARNI OLDINI OLIHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Nazaraliyev Islomjon Ikromjon o'g'li

O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi 207-guruh kursanti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20496982>

Annotatsiya: Ushbu maqolada transport infratuzilmasi va turizm obyektlarida jamoat xavfsizligini ta'minlash hamda jinoyatchilikning barvaqt oldini olish masalalari ilmiy-amaliy jihatdan tahlil qilingan. Yo'lovchilar va turistlar oqimining ortishi sharoitida o'g'rilik, firibgarlik kabi mulkiy jinoyatlarning o'sish xavfini kamaytirish, "Xavfsiz turizm" konsepsiyasi doirasida huquqni muhofaza qiluvchi organlar faoliyatiga raqamli nazorat tizimlarini joriy etish yuzasidan takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: transport obyektlari, turizm, xavfsiz turizm, yo'lovchilar xavfsizligi, jamoat tartibi, mulkiy jinoyatlar, profilaktika, raqamli nazorat.

SPECIFIC FEATURES OF PREVENTING CRIMES COMMITTED AT TRANSPORT AND TOURISM FACILITIES

Annotation: This article scientifically and practically analyzes the issues of ensuring public safety and early crime prevention at transport infrastructure and tourism facilities. In the context of an increasing flow of passengers and tourists, proposals have been developed to reduce the risk of property crimes such as theft and fraud, and to introduce digital control systems into the activities of law enforcement agencies within the framework of the "Safe Tourism" concept.

Keywords: transport facilities, tourism, safe tourism, passenger safety, public order, property crimes, prevention, digital control.

Contact: 99 826 99 56

СПЕЦИФИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ПРЕДУПРЕЖДЕНИЯ ПРЕСТУПЛЕНИЙ, СОВЕРШАЕМЫХ НА ОБЪЕКТАХ ТРАНСПОРТА И ТУРИЗМА

Аннотация: В данной статье научно-практически анализируются вопросы обеспечения общественной безопасности и раннего предупреждения преступности на объектах транспортной инфраструктуры и туризма. В условиях растущего потока пассажиров и туристов разработаны предложения по снижению риска имущественных преступлений, таких как кражи и мошенничество, а также внедрению систем цифрового контроля в деятельность правоохранительных органов в рамках концепции «Безопасный туризм». **Ключевые слова:** объекты транспорта, туризм, безопасный туризм, безопасность пассажиров, общественный порядок, имущественные преступления, профилактика, цифровой контроль.

O'zbekiston Respublikasida iqtisodiyotni modernizatsiya qilish va mamlakatning xalqaro jozibadorligini oshirish siyosati doirasida turizm tarmog'i hamda transport infratuzilmasi jadal rivojlanmoqda. Aeroportlar, temir yo'l vokzallari, avtoshohbekatlar, shuningdek, tarixiy-madaniy meros obyektlari va dam olish maskanlarida insonlar oqimining keskin ko'payishi kuzatilmoqda. Biroq, fuqarolar va xorijiy sayyohlar harakatlanishining faollashishi ijobiy iqtisodiy samaralar bilan bir qatorda, ushbu obyektlarda jamoat xavfsizligiga tahdid soluvchi ayrim kriminogen omillarning yuzaga kelishiga ham sabab bo'lishi mumkin. Shu bois, transport va turizm obyektlarida sodir etilayotgan jinoyatlarning barvaqt oldini olish huquqni muhofaza qiluvchi organlar, xususan, ichki ishlar organlari faoliyatining eng dolzarb yo'nalishlaridan biriga aylanmoqda.

Kriminologik tahlillar shuni ko'rsatadiki, transport va turizm obyektlarining o'ziga xos xususiyati – bu yerda odamlar gavjumligi, doimiy harakat va "anonimlik" darajasining yuqoriligidir. Yo'lovchilar va sayyohlar odatda o'zlari bilan katta

miqdorda naqd pul, qimmatbaho buyumlar, zamonaviy texnika vositalari va muhim hujjatlarni olib yuradilar. Bundan tashqari, safar oldi hayajoni, shoshilish, charchoq yoki notanish muhit tufayli ularning hushyorligi pasayadi. Bu holat jinoyatchilar (ayniqsa, kissavurlar, firibgarlar, yuk o'g'rilari) uchun juda qulay "ish muhiti"ni yaratadi. Shu sababli, aeroport yoki vokzal hududlarida, mehmonxonalar atrofida va diqqatga sazovor joylarda asosan o'g'rilik, firibgarlik, taksi xizmatlarini ko'rsatishdagi ta'magirlik hamda bezorilik jinoyatlari nisbatan ko'p qayd etiladi.

Shuni alohida ta'kidlash kerakki, turizm va transport obyektlarida sodir etilgan har qanday jinoyat faqatgina bitta jabrlanuvchining huquqini buzibgina qolmay, balki butun mamlakatning xalqaro imidjiga, uning "xavfsiz davlat" sifatidagi nufuziga bevosita zarba beradi. Aynan shuning uchun ham O'zbekistonda Ichki ishlar vazirligi tizimida "Xavfsiz turizmni ta'minlash" ixtisoslashtirilgan bo'linmalari hamda Transportda xavfsizlikni ta'minlash boshqarmalari faoliyati yo'lga qo'yilgan. Ushbu sohaviy xizmatlar xodimlaridan faqatgina huquqbuzarliklarni qayd etish emas, balki sayyohlar va yo'lovchilarga birinchi yordam ko'rsatuvchi, ularni to'g'ri yo'naltiruvchi "ko'makchi" (servisga yo'naltirilgan polisiya) vazifasini bajarish ham talab etiladi. Bu esa xodimlarning xorijiy tillarni bilishi, yuksak muomala madaniyati va tezkor qaror qabul qilish qobiliyatini doimiy oshirib borishni taqozo etadi.

Transport va turizm obyektlarida jamoat xavfsizligini ta'minlashning zamonaviy bosqichida texnogen va raqamli nazorat vositalaridan keng ko'lamda foydalanish jinoyatchilikning oldini olishdagi asosiy ustuvor yo'nalish hisoblanadi. Bugungi kunda aeroport, vokzal va yirik tarixiy majmualarda yuzni tanish (Face ID) xususiyatiga ega bo'lgan "aqlli" videokuzatuv kameralarining o'rnatilishi profilaktika samaradorligini bir necha bor oshirmoqda. Tizim jamoat joylarida qidiruvda bo'lgan shaxslarni, shuningdek, muqaddam o'g'rilik yoki firibgarlik bilan sudlangan va shubhali harakatlar qilayotgan shaxslarni yuz qiyofasidan avtomatik

ravishda aniqlab, bu haqda xizmat olib borayotgan naryadning planshetiga zudlik bilan signal yuboradi. Natijada, xodimlar jinoyat sodir etilishidan oldin potensial huquqbuzarni nazoratga olish va huquqbuzarlikning barvaqt oldini olish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Buningdek, sayyohlar va yo'lovchilarga nisbatan sodir etiladigan jinoyatlarning viktimologik (jabrlanuvchiga xos) sabablarini yo'q qilish maqsadida axborot-targ'ibot ishlarini kuchaytirish zarur. Ko'pincha chet ellik turistlar yoki boshqa viloyatdan kelgan yo'lovchilar mahalliy sharoitni yaxshi bilmasliklari sababli noqonuniy valyuta ayirboshlovchilar, litsenziyasiz "kirakashlar" yoki soxta gid-tarjimonlar tuzog'iga tushib qoladilar. Buning oldini olish uchun transport obyektlari (poyezd va samolyotlar ichida, kutish zallarida) hamda mehmonxonalarda yo'lovchilarni shaxsiy xavfsizlik qoidalari, ishonchli xizmatlardan qanday foydalanish va favqulodda holatlarda qayerga murojaat qilish haqida ogohlantiruvchi qisqa audio-video roliklar hamda ko'p tilli infografik bukletlar tarqatish amaliyotini doimiy yo'lga qo'yish maqsadga muvofiqdir.

Xulosa qilib aytganda, transport va turizm obyektlarida sodir etilayotgan jinoyatlarning barvaqt oldini olish tizimini yanada takomillashtirish yuzasidan quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish lozim:

Birinchiidan, turizm namoyishi obyektlari va yirik transport tugunlari (xablar) atrofidagi barcha videokuzatuv moslamalarini Ichki ishlar vazirligining yagona "Xavfsiz shahar" va "Xavfsiz turizm" intellektual bazasiga integratsiya qilish hamda sun'iy intellekt yordamida shubhali xulq-atvorni tahlil qiluvchi dasturlarni joriy etish;

Ikkinchiidan, xorijiy sayyohlar va mahalliy yo'lovchilar uchun eng ko'p tarqalgan tillarda ishlovchi yagona "UzSafeTravel" mobil ilovasini yaratish. Ushbu ilovaga zudlik bilan xavf haqida xabar beruvchi (SOS-tugmasi) hamda yaqin oradagi

polisiya tayanch punkti, tibbiyot muassasasi yoki elchixonalarning lokatsiyasini ko'rsatuvchi interaktiv xizmatlarni kiritish;

Uchinchidan, transport va turizm infratuzilmasida ishlovchi fuqarolik xodimlari (poyezd kuzatuvchilari, avia-kompaniya xizmatchilari, mehmonxona ma'murlari va gidlar) uchun huquqni muhofaza qiluvchi organlar bilan birgalikda "Shubhali shaxslarni aniqlash va favqulodda vaziyatlarda harakatlanish" mavzusida qisqa muddatli maxsus tayyorgarlik kurslarini muntazam o'tkazish.

Ushbu takliflarning amaliyotga chuqur joriy etilishi respublikamizning tranzit va turistik salohiyatini yanada oshirishga, yo'lovchilarning xotirjamligini ta'minlashga va o'ziga xos xavfsizlik madaniyatini shakllantirishga xizmat qiladi.

REFERENCES

1. Маҳмудов С. А. Туризм объектларида жамоат хавфсизлигини таъминлаш: криминологик жиҳатлар ва профилактика // Ҳуқуқшунослик ва криминология масалалари. – Тошкент, 2022. – № 4. – Б. 55-62.
2. Исоқов М. Б. Транспорт инфратузилмасида мулкый жиноятларнинг олдини олиш тактикаси: муаммо ва ечимлар // Давлат ва жамият хавфсизлиги. – 2023. – № 1. – Б. 34-40.
3. Валиев Т. Ш. «Хавфсиз туризм» тизимида инновацион ва рақамли технологияларнинг ўрни // Замонавий юридик фанлар ахборотномаси. – Тошкент, 2022. – № 3. – Б. 112-118.
4. Собирова Г. Н. Йўловчилар ва туристларнинг виктимологик ҳимояси: психологик ва ҳуқуқий механизмлар // Психология ва ҳуқуқ. – 2021. – № 5. – Б. 77-84.
5. Умаров Қ. А. Ички ишлар органларининг транспорт ва туризм соҳасидаги хизматлари ҳамкорлиги: ташкилий-ҳуқуқий асослар // Ҳуқуқни муҳофаза қилиш фаолияти: назария ва амалиёт. – Тошкент: ИИВ Академияси, 2023. – № 2. – Б. 18-25.